

כרמיה, נטר, נולרשמידים ואחרים. בווינא מסך ספולנסקין את לבו והיה עוזרו בעבודת השחר' בגרמניה התחיל בתעמולה לטובת רעיון הישוב. הוא היה בין מיסרי החברה. רעיון ציוני, שמשורתה היתה ליסר ישובים יהודיים כאיו צמקסות שעוד לא התבססו בהם קהלות של יהודים, וכיחוד לתמך בידי בעלי המלאכה כהלואות ובהבאת כל-מלאכה מאירופה. מוכן, שפעל הרבה לטובת הישוב. ארבעים שנה הן זמן לא מצעה וגם האיש הולך לאמו ורק יתמיד בעבודתו ויעשה את מעשהו בהשכל ורעות — סופו למעול רב טובה. למסר סה ולמנות את כל אשר עשה ופעל — וזוהי עבודה מיוחדת. זהו דבר המובן מאליו.

איו הרך התחבר לאגודת ישראל? אני נמנעתי מהציע לו שאלה זו. גרמיה היה לי, שוהו דבר פרטי-נפשי. ניכר, כי החירות הגרמנית מיסודו של ר' שמשון נמאל הירש משכה את לבו. הוא היה רגיל לרבר על הירש—ובהערצה. ניכר, כי בכלל הנוטה הדתית היתה הוקה בקרבן הוא השתמש מדבר על זה. שם לו סחר-פנים מצא מסתור במעשה ההלצה. אף באורח חייו לא חל שנוי עצמי גם בהתקרבו אל ר' חיים. הוא רגיל, למשל, בנלו-ראש ואת הרגלו זה לא עזב גם כאשר החלו לדרוש לשכנו. אלא שבפנים היה זה אדם רליניווי במדה מרובה — כרוב האפיקורסים של הרור ההוא. הוא הרפיה, למשל על חשבונו את המסודי בשתי ההרורות. ראיח, את ההוצאה הקטנה: מדור לעוברי דרכים ללא-נקוד ובפורטט קטן מאד, שהגוסע ושים אותו על נקלה באחד מביסי בגדיו. אפשר שבהיותו אוהב נרודים הכיר בצורך של מהרורה כזאת. ביחד עם זה; ההרפיה וכל תגי-המהרורה הם נעמים עד מאד, בחינת זה אלי — ואגודה. ניכר: אדם זה טפל בחבה בעבודה זו. השתעשע בה...

הוא דבר אחי ברצינות של בדיחות, באותו הטון המיוחד לרומנטיקים הנסתרים, על ההנך החפשי, השולל מאת בני הנעורים את מיטב הקנינים הלאומיים: את לשד הדת. עינו היתה צופיה ומביסה את כל החרבן שנעשה בנידון זה במשך שנים מעשות. הוא אמר לי בהנוסה ובהלצה: בכלל המשרדים הלאומיים שלנו בירושלים עובדים בסתר בשבת — חוץ, אולי, מבשוד הרבנות. כמובן שספר גם הלצה זו בשם אחרים, אך נקל היה לשער כי זוהי בדיחתו-הלצתו. וכי במלה אולי גלה גם את יחסו הוא למשרד הרבנות. והוא לא ראה בנראה, תרופה אחרת מאשר להסתפק לקצוניות אשר בוסיין. רק בה ראה את הכח הדדיוש לעמוד כלפי הקצוניות אשר בצד שפאל. לאמור: האיש אשר עמד כל ימיו במסולש' ואשר תאות נפשו היתה להשאר שם עולמית — כיון שראה שבת-המדרש מתרועע נכנסו גם הוא פנימה ונצטרף למסין...

ממפוס ירושלם

(ציון לזכר מדרכי אדלמן ויל)

הנדול ניאלו יש גם כן מעשה בשורדים, שפן הראוי להזכירו פה. הלן מספר שנים אצל רבו וכאשר שב הביתה התגפלו עליו שורדים ונולו כל אשר אתו, לרבות גם את הכתבים. הוא התעשת ורץ אחרי השורדים ובקש מהם. כי יחזירו לו את הכתבים אשר אין להם הפץ בהם. ראש השורדים הביט אליו בלעג ואמר: איזו תורה לפדת אם אפשר לאחזים לקהתה סף? והחזיר לו את הכתבים. אומרים, כי שאלה זו של ראש השורדים השפיעה כיב על ניאלו עד שהתחיל ללסוד כל הלמודים מחדש עיפ שיטה חדשה ועצמית.

ולמה הלך אדלמן לפרס ומדי? הוא הלך שמה מטעם הרואי קן אשר ברומא קדי להתחקות שם על בת-הכנסת העתיקים אשר שם לעוברי האלילים והמשולמים. כי אוהב את הקירת הקדמונים היה אדלמן, שנעורו והיה מבקר במספרות העתיקות בביירות איירופה וכיחוד במספריה של הוואתיקן ברומא ופקרדי המספיה כבודו והוקירוהו. כי אמנם ריזקן מאד היה בכל אשר כתב או הרצה, ומשנתו היתה בחינת קב ונקי. ושוב יספור: פעם בקר בבית תפלה של צירקסים והביט אל כל עתיקותיו, כשיצא מבית התפלה ההוא הרגישו המסתפלים כי מופדי היה בו ורדפו אחריו, במקרה היתה עיר-החוף קרובה והוא נמלט כל עוד נפשו בו וסצא בחוף אניה צרפתית ורב-החובלים בראותו את התעודות אשר בידו סדר ועזב את החוף יחד עם הנמלט. לטרות נשיתו לנדודים, הנה כאשר יסר כרון הירש את המושבות בארננטינה והזמינ לקבל שם משרה נבחה בתנאים מצוינים, סרב לקבל. תשובתו היתה, כי הוא מוכן לשרת את הברון בעבודה בארץ אבל לא בגולה. איש פקח בתגלית היה. עונג היתה השיחה אתו ואני לא החמצתי גל הודמנות כדי להכנס אתו בשיחה. הוא כתב בלשונות שונות אבל מיעט לכתוב. הוא התיחם למלה שבכתב בכל חומר הרין, הוא סרב בההלש להשמע לרדישת בנותיו וידידיו לרשום בספר את זכרונותיו או להקריאם להן. הוא חשש שסא ישמע בלי משים בכבוד ידיו הנרולים אשר היה יקר לו עד מאד. אך בתורת שיחה לא היה נסנע מלפתוח את האוצר הבלום של זכרונותיו.

ציון לזכר מדרכי אדלמן ויל) היום, לפני שלש שנים, הלך לעולמו אחד ממפוס ירושלים: ר' מדרכי אדלמן, איש הלצה היה הסגנוח ובחיו אהב להתלוצץ לא מעט במראות החיים. אך בטותו התלוצץ גורלו גם בו לא מעט: הוא ישישב בארץ למעלה מארבעים שנה ועסק הרבה בישיבה — נסטר באחרונה בחוף לארץ, כבלרין, בדרך שובו לארץ. אפשר שגם דבר זה נרמ, שגם ציון לזכרו לא נעשה עד היום הזה. והרי היה זה אדם מענין עד מאד, אחד ממפוס ירושלים, שפוס בלתי רגיל לזמרי.

את חטאי אני מדור היום, בהועד ועדת המספרים בחג הסוכות ואחרון בירושלים וכאשר היתה שומה עלי להזכיר את המספרים נחיי-עדן מהשנים האחרונות הזכרתי כמה זכמה סופרים— ורק יתנו שבתתני ואפשר שלא הייתי נזכר בו גם עתה לולא—וברון הארבעים של ספולנסקי? הרי אדם זה, ר' מדרכי אדלמן, היה ידיר ומדוע לספולנסקין הוא שכתב בהשחרר, הוא שגם ערך את השחרר כגורד העורך לפרהקים, הוא שתוך בין ספולנסקין ובין ליברטן, הסוצי-יליסט הראשון בספרותנו; כי ידיר-נפש היה גם לליברטן, ידיר ומדוע היה גם לפרופ' דוד קויפמן, לכל הנווארדיה הישנה של אוהבי עם וארצם. גם דיר מאלונגרי, רי עזריאל הילדסהימר, דיר הרצברג בכלל, ידיר ומדוע היה גם לאליעזר בן יהודה עוד בימי שכתו בפארים—ושניהם דברו עברית עוד בפארים; ידיר ומדוע נשאר לבן-יהודה עד יומנו האחרון. הקוראים, אשר קראו בעיון את מאמרי בן-יהודה האחרונים כלפי תקציב ההנך שנרל בענינו עד בלי די, וזכרו אולי שהוא מבוי שם דברי מסר אחה, אשר תאר לפניו את-המהלך התרבותי כאלו בחפצו להפוך את הארץ לישיבה נדולה מודרנית. אותו מסר היה הסגנוח אדלמן, היחסים ביניהם לא פסקו ולא נתקלקלו בכל מהלך ההליפות אשר קרה את שניהם. שניהם לא פסקו מלכתב זה את זה. והאיש הזה, שתחלתו היתה במערכת השחרר ואמצעותו; עבודה מסורה רבת שנים לישוב—מיים את מערכת הונו בתור ידיר ומדוע לרי חיים זוגנפלה. לאגודת ישראל, לתוך העיר האשכנזי מספורם של אילו.

הוא הזמיני פעם ללכת אתו לשפוט את ררשתו של ר' חיים. זה היה בשבת חול המועד של ספח תרע"ט. ברצון נשמענו לו ואמנם ררשתו של ר' חיים היתה מצוינה, ה לא היתה מרויה מלפולים אלא מעין הרצאה הקדומית על הנושא. וכזויות האשה לפי התלמודי. ונכלה היתה שביעת רצונו כאשר שמע ממנו את תהלת הדרשה.

הוא נעשה בסתר הרפולומט של אמרת, ישראלי בירושלים. הימים עוד לפני בוא די והשמעתו של אדלמן על הקיצוניים היתה רג וחובת האמת היא לציון, שהשמעתו היה לסובה ל ש לום, לחזוק החזיון המדינית. השקפתו היתה, כי החרדים הקיצוניים רשאים אמנם לרוש לעצמם זכות עדה תית מיוחדת עם כל האשריבושים של עדה כזו עיפ המיססא: להפירד את הכנסיה מן המדינה, ואולם בענינים מדיניים אסור להם לעשות שבת לעצמם ועליהם ללכת שלובי ורוע עם הציוניים, עם המקסימליסמים המדיניים של עם ישראל. ברוח זה השפיע עליהם לפני בוא המלאכות האמריקאית מטעם פרומ, פרידוולד, שעמר או בראש ועד בקשני או לבוא ברברים עם האנף הדימנית ואני פנית אל המנוח אדלמן ועוד אנשים נרמ סדרו את הרבר בהלכה, ומסין גא ואת: כמרוסה לי, כי הפורפולה של אדלמן היתה יכולה לשמש נקודת מוצא של אחרות גם כיום, לולא נרמו מעשיו של די-האן הוא שהרחיב העטיק את שיטת הפירוד והשנאה ראותיו באחרונה בקיץ תרפ"א, זמן מועט אחרי פרעות מאי ביפו. כמובן, נסבה שיחתנו מיר על המארעות האלה, על עמדת הנציב העליון על פקודות ני לוינו. שוב נתגלה לפני ככהורות שכלו, באינפורמציה הרחבה אשר לו הוא ידע תמיד דברים שרק יחיד מנולה יודעים אותם, שאין מנלים אותם אלא לצנועים. והוא ידע לשקול כל פרש במאנו השכל.

הוא, הישיש, יצא או לחיל, לשאול בעצת הרופאים ולסדר גם עניני החברה. למען ציון, גדולה היתה שמחתו בחיול כאשר נפגש עם שארית ידידיו מימים מקדם. כאשר הביא הכל לירי נטר וכבר התכונן לשוב לביתו לירושלים הופרעה תכנותו. אור ליום כיה שבט תרס"ב בלה עד אחרי חצות הלילה בחברת ירדיים ואוהבים בבית אחד מבני הארץ. ארץ, שעות אחרות, לפני אור הבוקר, הרגיש חוסשה יתרה וקרא מיר לבני הבית ודמ סהרו להביא רופא. נעבד שענה קלה השיב את נשמתו. ביום כיש שבט הובל כברלין לקברות. אחרי מסתו נהרו ראשי בני ברית ורבים מנדולי היהודים-הרב דיר מאיר הילדסהימר ואחרים המספירוהו. וכך נסתיהם בגולה פרישת חייו של אחד ממפוס ירושלים.

ירושלים כיה שבט, תרפ"ה.